N:o 63.

Ank. till Riksd. kansli den 25 april 1889, kl. 8 e. m.

Utlåtande, dels angående amortering å statsskulden, dels med anledning af väckta motioner om inskränkning af fullmägtiges i riksgäldskontoret befogenhet att utfärda statsobligationer utan till tiden stadgad återbetalningsskyldighet.

(R. A.)

Beträffande sättet för amortering af 1888 års svenska 3 procent statslån, upptaget mot obligationer, som äro stälda att återbetalas efter minst tre månader förut af riksgäldskontoret verkställd uppsägning, men från innehafvarens sida ouppsägbara, hafva fullmägtige i riksgäldskontoret den 22 sistlidne januari till statsutskottet aflåtit följande skrifvelse:

»I sin denna dag till Riksdagen afgifna berättelse hafva fullmägtige i riksgäldskontoret anmält, att de utfärdat svenska tre procent statsobligationer af den 1 augusti 1888 i kronor, riksmark, pund sterling och francs till ett belopp af 30,000,000 riksmark eller motsvarande summor i de öfriga nyssnämnda myntslagen på grund af den 11 förutgångne maj med ett konsortium träffadt aftal om försäljning till konsortiet af dessa obligationer.

Då ifrågavarande obligationer äro stälda att återbetalas efter af riksgäldskontoret minst tre månader förut verkställd uppsägning, men från innehafvarens sida äro ouppsägbara, har någon bestämmelse om sättet för lånets amortering ej i sjelfva låneaftalet varit erforderligt eller ens kunnat ifrågakomma, och beror det i följd häraf uteslutande på Riksdagen sjelf att i

berörda hänseende besluta, hvarvid det emellertid torde åligga fullmägtige att i ärendet väcka förslag.

På sätt fullmägtige i sin ofvan åberopade berättelse anfört, äro obligationerna försålda till en kurs af åttiotre procent och lånet i sin helhet upptaget uteslutande till konvertering af utomlands befintliga obligationsbelopp, tillhörande 1872 och 1878 års svenska 4 procent statslån. Hela det belopp, som, efter afdrag af kapitalrabatten, såsom valuta för 1888 års 3 procent lån inflyter, kommer således till användning vid konvertering af ett lika belopp obligationer af 1872 och 1878 års lån.

Det har vid sådant förhållande synts fullmägtige lämpligast och för staten medföra en uppenbar fördel att för 1888 års 3 procent låns så väl förräntning som amortering använda ett lika stort årligt belopp som det, hvilket för närvarande utgår endast i ränta å den obligationsskuld, hvars konvertering eger rum med valutan för det nyssnämnda nya lånet. Detta belopp bör visserligen årligen ingå till den liqvidations- och amortissementsfond för 1888 års lån, hvars bildande fullmägtige, på sätt utskottet vid läsningen af fullmägtiges protokoll kommer att inhemta, redan beslutat; men af det förhållande, att ett amorteringsbelopp årligen afskiljes från statens öfriga tillgångar och tillgodoföres 1888 års lån, följer icke, att detta belopp ovilkorligen måste genast under året till amortering utgifvas; det är nog, att det afsatta amorteringsbeloppet tillhör lånet och blifvit såsom dess tillgång i statens räkenskaper bokfördt, men sjelfva amorteringen lärer, i öfverensstämmelse med det ifrågavarande lånets hela karakter och på det att den ofvan angifna, såsom fullmägtige våga antaga, i och för sig tydliga fördel af konventeringen må kunna än mera ökas, utan ett visst årligt amorteringsbelopps bindande vid hvarje särskildt år böra ske genom obligationsuppköp *tid efter annan*, då sådant kan verkställas med största gagn för staten, hvarmed fullmägtige naturligtvis ej endast åsyfta billiga obligationsinköp, utan, lika väsentligt, möjligheten att genom offerter, då sådant erfordras, uppehålla obligationerna vid ett deras värde motsvarande pris.

Under förutsättning af Riksdagens bifall till fullmägtiges i denna skrifvelse gjorda förslag, hafva fullmägtige i de förslagsberäkningar för åren 1889 och 1890, hvilka fullmägtige, uppå derom gjord begäran, med skrifvelse af den 13 nästlidne december till herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet öfverlemnat, upptagit ej blott ränta, utan äfven amortering å ifrågavarande lån, enligt ofvan angifna beräkningssätt, och dervid yttrat följande, hvilket fullmägtige tillåta sig att här åberopa.

»Då, såsom fullmägtige i skrifvelse af den 15 sistlidne maj för Kongl. Maj:t anmält, låneaftalet angående 1888 års lån afser konvertering af belopp tillhörande 1872 och 1878 års lån, och således hela den, efter afdrag af

kapitalrabatten, inflytande valutan kommer att användas till betalning af skuld, löpande med 4 procent årlig ränta och utgörande samma belopp som det, hvartill nämnda valuta uppgår, hafva fullmägtige ansett för 1888 års lån böra anvisas en *annuitet* till beloppet lika med *räntan* å den till konvertering afsedda skulden, hvilket belopp sammanfaller med fyra procent å valutan för 1888 års lån efter afdrag af kapitalrabatten, och denna annuitet böra sålunda användas, att, sedan ränta å 1888 års lån deraf i främsta rummet beräknats och utgått, återstoden begagnas till amortering å lånet.

Då ränteliqviderna å 1888 års lån ega rum halfårsvis den 1 februari och den 1 augusti och som, enligt låneaftalet, endast 20,000,000 riksmark af lånet löpa med ränta från obligationernas utgifningsdag den 1 augusti innevarande år, men riksgäldskontoret ej har att vidkännas ränta å återstående 10,000,000 riksmark förr än för tiden från den 1 februari 1889, i följd hvaraf ränteliqvid eger rum, den 1 februari 1889 å 20,000,000 riksmark och den 1 augusti samma år å 30,000,000 riksmark, uppkomma häraf, med tillämpning af ofvan angifna beräkning, för nu ifrågavarande åren 1889 och 1890 följande siffror:

för år 1889:

den 1 februari: fyra procent beräknade för ett halft år å 16,600,000 riksmark, utgörande, efter den kontraherade kursen af åttiotre procent, valutan för 20,000,000 riksmark ..... riksmark 332,000: —

den 1 augusti: fyra procent för ett halft år å 24,900,000 riksmark, utgörande valutan för 30,000,000 riksmark ..... » 498,000: —.

Summa riksmark 830,000: —.

motsvarande i kronor efter pari kurs ..... kronor 737,777: 78.

Häraf åtgår till ränta å 1888 års lån:

den 1 februari: ett halft års 3 procent ränta å 20,000,000 riksmark ... riksmark 300,000: —

och *den 1 augusti:* ett halft års 3 proc. ränta å 30,000,000 riksmark ..... » 450,000: —

riksmark 750,000: —

motsvarande i kronor efter pari kurs..... kronor 666,666: 67.

Till amortering afsättes och användes återstoden ..... » 71,111: 11.

för år 1890:

fyra procent för helt år å 24,900,000 riksmark, utgörande valutan för hela lånebeloppet 30,000,000 riksmark ..... riksmark 996,000: —
motsvarande i kronor efter pari kurs ..... kronor 885,333: 33.
tre procent ränta för helt år å 30,000,000 riksmark ..... riksmark 900,000: —
motsvarande i kronor efter pari kurs ..... » 800,000: —

Till amortering afsättes och användes återstoden ..... kronor 85,333: 33; varande båda de ofvan angifna amorteringsbeloppen intjenade genom besparing å hvad endast till ränta å det motsvarande, till konvertering afsedda skuldbeloppet åtgått.

Genom användande, på sätt här ofvan antydts, för 1888 års 3 procent låns förräntning och amortering af en annuitet lika med räntan efter 4 procent å de skuldbelopp, hvilka med valutan för lånet konverteras, skulle lånet vara amorteradt inom en tid af omkring 79 år. Denna tidsperiod uppkommer likvisst endast under förutsättning deraf att återbetalningen af lånet i dess helhet skulle ske al pari, hvilket vid amortering medelst uppköp å lägliga tider af ifrågavarande tre procent obligationer ej torde kunna inträffa. För hvarje uppköp, som eger rum, innan obligationerna i en framtid måhända nått pari, blir för amortering tillgängligt ett större belopp än här ofvan beräknats, nemligen det, som uppkommer genom skilnaden mellan pari och den verkliga inköpskursen, och förkortas i motsvarande mån den här ofvan angifna amorteringstiden, utan att det beräknade annuitetsbeloppet öfverskrides.

Likaså och då fullmägtige med sin framställning endast afse bestämmande en gång för alla af ett minimibelopp för de årliga afsättningarne till amortering å detta lån, men intet hindrar Riksdagen att, då tillgång finnes och sådant pröfvas lämpligt, vid statsregleringarne anvisa härutöfver ökade belopp för ifrågavarande amortering, kan, i den mån sådant anvisande eger rum, ofvanberörda amorteringstid än ytterligare förkortas.

Fullmägtige få, på grund af hvad ofvan anförts, hemställa, att statsutskottet behagade föreslå Riksdagen besluta, att till förräntning och amortering af 1888 års svenska 3 procent statslån skall afsättas och till lånets liqvidations- och amortissementsfond öfverföras en annuitet, lika med den i riksstaten förslagsvis beräknade ränta af fyra procent å de obligationsbelopp

af 1872 och 1878 års 4 procent lån, hvilka med valutan för 1888 års lån konverteras, samt att denna annuitet skall sålunda användas, att, sedan deraf i främsta rummet ränta å lånet beräknats, återstoden begagnas till lånets amortering medelst obligationsinköp tid efter annan.

Beträffande *1887* års likaledes från innehafvarens sida ouppsägbara 3,6 procent obligationer hafva fullmägtige, då detta lån ännu ej kan betraktas såsom slutsåldt och då obligationerna torde vara uteslutande inom landet placerade, ännu ej ansett tiden vara inne för en framställning om berörda, 1887 års låns amortering.»

Vid läsningen af fullmägtiges protokoll har utskottet inhemtat, att fullmägtige den 6 december 1888 fattat följande, i deras ofvan intagna skrifvelse jemväl åberopade beslut:

»Enär 1887 års 3,6 procent lån och 1888 års 3 procent lån, om än de för dem utfärdade obligationer vore från innehafvarens sida ouppsägbara, och något visst, årligt amorteringsbelopp således ej blifvit i aftal med långifvarne för berörda lån utfäst, likväl i öfrigt vore af samma beskaffenhet som de före dem upptagna svenska statslånen, och det vid sådant förhållande vore så mycket lämpligare att förstnämnda två lån förvaltades lika med de öfriga fonderade svenska statslånen som det derigenom möjliggjordes att, i full öfverensstämmelse med det hittills inom riksgäldskontoret följda förfaringssätt, jemväl för dessa båda lån bilda afskilda, särskildt redovisade fonder, till hvilka komme att ingå ej mindre hvad som till ränteliqvider å dem erfordrades, än ock de belopp, som till amortering å samma lån blefve anvisade, funno herrar fullmägtige för godt förordna, att ränte- och amorteringsanslagen för 1887 och 1888 års lån skulle, i likhet med motsvarande anslag för de öfriga lånen, från riksgäldskontorets kassaräkning öfverföras till liqvidations- och amortissementsfonderna och under dessa fonder förvaltas, bokföras och redovisas på enahanda sätt som beträffande de öfriga lånen vore stadgadt.»

Lika med fullmägtige finner utskottet den omständighet, att för 1888 års svenska statslån, lika som för en mängd statslån i andra länder, någon viss, ovilkorlig återbetalningsskyldighet ej blifvit utsatt, ingalunda böra föranleda dertill, att amorteringen å den svenska statsskulden med anledning deraf skulle minskas. Denna låneform bör fasthellre ej medföra annan verkan, än att ett Riksdagens beslut påkallas derom på hvilket sätt och med hvilket belopp amorteringen på en motsvarande del af statsskulden skall ega rum. I berörda hänseende synes det vidare, vid ett sådant besluts fattande, ej kunna vara fråga om annat än bestämmande af ett minimibelopp för den årliga amorteringen, medan det naturligtvis beror på Riksdagen att, i mån af vid stats-

regleringen för handen varande tillgångar, öka denna amortering utöfver hvad sålunda såsom ett minsta belopp fastställdt blifvit.

Utskottet har vidare intet att erinra mot det belopp, fullmägtige, på sätt af deras ofvanintagna skrifvelse framgår, ansett böra, med anledning af 1888 års låns upptagande, såsom årlig annuitet till liqvidations- och amortissementsfonderna utbetalas, men i fråga om sättet för användande af den del af samma annuitet, som, efter liqviderande af räntan å 1888 års lån, blir öfrig att för kapitalafbetalning disponeras, hyser utskottet en i viss mån annan uppfattning än fullmägtige. Under det nemligen fullmägtige ansett denna del af annuiteten böra användas endast och särskildt för amortering å ifrågavarande 1888 års lån, föreställer sig utskottet, att det lika väl, och med större fördel för staten, skulle låta sig göra att, utan beloppets bindande särskildt vid detta lån, anvisa detsamma till amortering å statsskulden i dess helhet, för att användas till inlösen af sådana obligationer, hvilka, på grund af deras räntefot, kurs eller andra förhållanden, det vore vid hvarje gifvet tillfälle fördelaktigast för staten att indraga.

Utskottet har ej förbisett den invändning, som häremot skulle kunna göras, att vid inköp på sådant sätt af utlottning underkastade, men ännu ej utlottade obligationer deras belopp, efter obligationernas derefter förr eller senare skeende utlottning, måste ånyo utgå af annuitetsanslaget för det särskilda lån, till hvilket de höra, men denna invändning förlorar sin betydelse vid det förhållande, att detta belopp då naturligtvis måste godtgöras den allmänna amorteringsfonden, som redan inlöst och innehafver obligationen, och i följd deraf blir tillgängligt till amortering af annan obligation å samma belopp.

Vidare och då de under riksgäldskontorets förvaltning stående liqvidations- och amortissementsfonderna för närvarande äro fördelade i särskilda fonder för särskilda lån, men, vid bifall till utskottets förslag, en ny amorteringsfond skulle uppkomma, som ej vore bunden vid något särskildt lån, påkallas naturligtvis häraf en i viss mån förändrad anordning, men då denna endast komme att röra och finna sitt uttryck i bokföringen, har utskottet ej funnit behöfligt föreslå Riksdagen att härom meddela någon föreskrift.

På grund af hvad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1:o.

att Riksdagen, med anledning af 1888 års svenska 3 procent statslåns upptagande, må besluta, att till de under riksgäldskontorets förvaltning stående liqviditions- och amortissementsfonderna skall årligen, räknadt från och

med nästkommande år, utbetalas en annuitet till belopp motsvarande fyra procent af den för detta lån erhållna valuta, eller 885,333 kronor 33 öre, af hvilken annuitet ränta å 1888 års lån främst skall utgå, men återstoden användas till amortering å statsskulden medelst ökad utlottning eller obligationsinköp tid efter annan, samt att, för innevarande år, till liqvidations- och amortissementsfonderna skall utbetalas, jemte hvad som erfordras till ränta å 1888 års lån, det af fullmägtige i riksgäldskontoret föreslagna belopp af 71,111 kronor 11 öre, att på här ofvan angifna sätt för amortering användas.

I sammanhang med ofvanberörda ärende har utskottet till behandling förehaft tvenne till utskottet remitterade motioner, den ena väckt inom Första Kammaren af herr *H. Forssell* (n:o 36), den andra väckt inom Andra Kammaren af herrar *N. Petersson, J. Anderson, A. Svensson* och *I. Månsson* (n:o 78).

Herr *Forssell* har i sin motion anfört, huru som, efter det i föregående reglementen för riksgäldskontoret dels som en tydlig förutsättning, dels som uttrycklig föreskrift återfunnits den regeln, att för svenska statens för jernvägsbyggnader upptagna lån skulle vara stadgad en viss återbetalningstid och amorteringsplan, en utvidgning af fullmägtiges i riksgäldskontoret beslutanderätt vid 1876 års riksdag medgifvits och derefter oförändrad ingått i alla följande reglementen. Efter att hafva redogjort för sin uppfattning af detta förhållande och omförmält 1887 och 1888 års från innehafvarnes sida ouppsägbara svenska statsobligationer, har motionären erinrat, att de svenska statslånen till allra största delen vore upptagna för anläggning af jernvägar, och att vid alla våra låneaftal varit med styrka framhållet, att Sveriges statsskuld, i olikhet med så många andra länders, vore produktiv, d. v. s. att som säkerhet för densamma funnes en tillgång i statens jernvägar, hvilka, likasom andra produktiva företag, förr eller senare skulle gälda lånens annuiteter. Till karakteren af en *sådan* statsskuld hörde, att den skulle inom en öfverskådlig framtid afbetalas, och denna grundsats, hvilken allt hittills varit erkänd af Riksdagen, hade också funnit sitt rättsliga uttryck i de amorteringsförbindelser, som ingått i alla våra lånekontrakt intill året 1887. För sin del hyste motionären den öfvertygelsen, att en förändring af denna form för våra statslån äfven komme att medföra en väsentlig förändring i vår statsskulds karakter. I samma mån som man upp-

hörde att i lånekontrakten intaga förbindelsen för staten att inom viss tidrymd återbetala lånen, i samma mån komme denna återbetalning att väsentligen varda beroende af tillfälliga beqvämlighetshänsyn, och deraf kunde åter lätteligen följa, att det allmänna föreställningssättet i vårt land, såsom annorstädes, småningom vänjde sig att betrakta statsskulden såsom en naturlig och nödvändig grundval för statshushållningen, samt att betänkligheterna mot statsskuldens tillväxt så mycket lättare finge vika för benägenheten att göra statshushållningen för tillfället beqvämlig.

För dem, som hyste en sådan uppfattning af de olika låneformernas betydelse, måste det naturligtvis vara en fråga af mera underordnad vigt, huru vida på den ena eller andra lånemarknaden, vid det ena eller andra lånetillfället, perpetuella räntor eller amorteringsobligationer kunde vara företrädesvis begärliga eller vid låneaftal betinga någon procent lägre provision eller någon procent högre emissionskurs. Den omständigheten, att t. ex. ett statslåns förskrifning i form af perpetuel ränta skulle underlätta en skenbar eller rent nominel nedsättning af lånets räntefot, eller att ett långifvande bankkonsortium erbjöde en eller annan procent förmånligare kurs för perpetuella räntor än för amorteringsobligationer, borde enligt denna uppfattning icke få inverka på valet af den ena eller andra låneformen; ty den tillfälliga fördelen af en dylik mer eller mindre obetydlig penningvinst kunde icke ens komma i någon jemförelse med den antydda olägenheten af den perpetuella räntans inverkan på statsskuldens karakter och statshushållningens utveckling.

Lånekontraktens lydelse i fråga om lånets återbetalning borde derför, enligt denna uppfattning, bestämmas ur helt andra synpunkter än den tillfälliga lånekostnadens, och beslutet derom hållas alldeles skildt från afgörandet af kontraktens öfriga vilkor. Det vore också, så vidt motionären kunde finna, ett stort fel uti den reglementsbestämmelse, som allt sedan 1876 fastställt gränserna för fullmägtiges låneuppdrag, att deruti icke iakttagits den väsentliga skilnaden mellan det hufvudsakliga lånevilkor, hvilket inverkade på statsskuldens hela karakter, och sådana smärre lånevilkor, som allenast inverkade på statslånens kostnad. Riksdagen hade handlat alldeles rätt deruti, att den åt sina fullmägtige lemnat full frihet att träffa de lämpligaste aftal med afseende å räntefot, myntslag, kurser, provisioner m. m. dylikt; men då Riksdagen tillika underlåtit att, såsom skedde före 1876, meddela bestämmelse om lånets återbetalningsvilkor, så hade den utsatt fullmägtige för frestelsen att sammanställa en finansiel principfråga med detaljfrågor om rabatt och provision och att uppoffra en häfdvunnen och af Riksdagen visserligen icke utdömd låneform, som med skäl ansetts betryggande, endast för

att tillfälligtvis bereda statsverket en oviss utsigt till obestämda penningfördelar.

Motionären har derför ansett det vara af omständigheterna påkalladt att nu fästa Riksdagens uppmärksamhet på angelägenheten af att härutinnan vidtaga en rättelse, egnad att för framtiden förekomma sammanblandningen af tvenne så artskilda frågor. Dertill erfordrades allenast, att Riksdagen, utan inskränkning i öfrigt af det åt fullmägtige lemnade låneuppdrag, förbehölle sig sjelf rätten att bestämma, huru vida vid framdeles förekommande låneafhandlingar för konvertering af statens för jernvägsbyggnader upptagna lån, statens skuldförbindelser skulle kunna, med afvikelse från förut iakttagna grundsatser, förskrifvas utan stadgad återbetalningsskyldighet. Det kunde visserligen anmärkas, att, som Riksdagen icke alltid vore samlad, tillfällen kunde inträffa, då ett anbud om lån mot perpetuel ränta, till följd af en sådan bestämmelse, icke skulle kunna af fullmägtige antagas; men utom att det icke kunde vara fullmägtige omöjligt att i så god tid förutse kommande låneoperationer, att framställning om en dylik rättighet kunde göras, medan Riksdag vore samlad, torde i hvarje fall ej mycket vara förloradt, om ett låneanbud af dylik art måste förkastas.

På grund häraf har denne motionär hemstält, att vid utfärdande af nytt reglemente för riksgäldskontoret i den paragraf, som handlade om fullmägtiges uppdrag att för konvertering af äldre lån eller för möjligen förekommande jernvägskostnaders bestridande upptaga lån genom försäljning af obligationer, måtte införas den bestämmelse, att, utöfver de obligationer, som hörde till nu senast afslutade lån, nya sådana utan stadgad återbetalningsskyldighet förskrifna statsobligationer icke finge utfärdas, innan frågan derom varit underställd Riksdagens pröfning.

Herrar *N. Petersson* m. fl. hafva i sin motion, med åberopande af den reservation, de i sin egenskap af statsrevisorer fogat vid den senast afgifna berättelsen om granskning af riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning, gjort enahanda förslag, endast med några oväsentliga redaktionsförändringar afvikande från herr Forssells.

Uppå begäran hafva *fullmägtige i riksgäldskontoret* den 11 sistlidne februari till statsutskottet afgifvit yttrande öfver berörda motioner, hvilket yttrande är af följande innehåll:

»Af den i dessa motioner begagnade motivering framgår ofördytbart, att de äro föranledda af det under år 1888 af fullmägtige afslutade 3 proc. lån mot obligationer, som visserligen från innehafvarens sida äro ouppsägbara, men hvilka riksgäldskontoret förbehållit sig rätt att inlösa tre månader efter uppsägning, vare sig sålunda att samtliga utelöpande obligationer på

en gång uppsägas till betalning eller så, att enstaka obligationer, flera eller färre, till inlösen uppsägas.

För bedömande af de väckta motionerna och nödvändigheten eller ändamålsenligheten af den i dem föreslagna reglementsförändringen erfordras således att åtminstone i viss mån taga hänsyn till de omständigheter, som med afslutandet af ofvanomförmälda 3 proc. lån af år 1888 äro förenade, och främst dertill att 1875 års $4^1/_2$ proc. statslån blir konvertibelt år 1890 och 1880 års 4 proc. statslån kan konverteras år 1895. Det förra lånets återstående belopp utgör 34,867,200 kronor, det senares 113,256,000 kronor. Då härtill kommer, att 1878 års 4 proc. statslån å nu återstående 21,461,124 kronor 80 öre redan är konvertibelt och att, äfven efter den konvertering af en del af detta lån, hvilken fullmägtige ämna, med begagnande af en del af valutan för 1888 års lån, under innevarande år verkställa, ett ganska betydligt belopp deraf kommer att återstå, visar sig, att, äfven efter afdrag af de amorteringar enligt nu gällande planer, hvilka komma att ega rum, innan de enligt lånekontrakten riksgäldskontoret medgifna konverteringar kunna genomföras, ett så stort statsskuldbelopp, antagligen utgörande omkring 150,000,000 kronor, förefinnes att under den närmare framtiden omföra till lägre räntefot, att vinsten för statsverket af en sådan affär, under förutsättning af lämpliga konjunkturer å penningmarknaden, måste blifva högst betydlig och ur riksstatssynpunkt högligen afsevärd.

Det vore, enligt fullmägtiges åsigt, en försummelse af statsskuldförvaltningen att vid sina åtgärder, med tanken fäst endast på stundens kraf, åsidosätta hänsynen till ofvan angifna förhållande, och så har ej heller skett. Berörda hänsyn till framtiden har påkallat, att de finansiella operationer, som vidtagits, bort, utan någon uppoffring af de fördelar de i och för sig kunnat medföra, ske jemväl i en sådan form, hvaraf gagn kunde äfven för framtiden beredas.

Härvid eger, såsom fullmägtige ock till sitt protokoll anmärkt, den nominella räntan i vissa fall en stor betydelse. Då noteringarne å medelst utlottning amortisabla obligationer närmat sig eller uppnått pari kurs, det vill säga det i obligationerna förskrifna beloppet, försvåras deras ytterligare stigande, emedan köparen måste befara att vid obligationens möjligen snart skeende utlottning förlora hvad han vid inköpet skulle hafva erlagt utöfver pari. Å andra sidan underlättas, då kursen i följd af en låg nominel ränta noteras i någon afsevärdare mån under pari, stegringen i kurs derigenom, att köparen i skilnaden mellan hans vid inköpet erlagda kurs och pari har en utsigt till vinst, som är större och således verkar mera stegrande på obligationens pris i samma mån den icke förringas genom för obligationerna redan uppnådd hög kurs.

Det är på grund häraf och enär kapitalrabatten (skilnaden mellan det förskrifna obligationsbeloppet och det belopp, som vid obligationens försäljning för densamma erhålles) ej i och för sig eger en för ett låns dyrhet eller billighet afgörande betydelse, utan erhåller en sådan först då den betraktas i sammanhang med den vid lånet begagnade nominella räntefot, som staterna vid sina låns utfärdande så ofta föredragit en högre kapitalrabatt och en lägre räntefot framför en lägre kapitalrabatt och en högre räntefot.

Vid denna grundsats hafva fullmägtige ansett sig böra fästa afseende, sedan svenska statens kredit numera vunnit det erkännande, att sådant låter sig göra utan uppoffring, och med fördel.

Det år 1886 afslutade 3 $^1/_2$ proc. lånet beredde i och för sig visserligen en afsevärd vinst derigenom, att den effektiva räntan derå var 3,896 proc. och valutan hufvudsakligen användes till konvertering af skuld, löpande med dels fem, dels fyra och en half proc. ränta, men derjemte medförde lånet det gagn, som öfvergången till en än lägre räntefot innefattar.

Då nu frågan om det senaste lånet förekom till behandling, funno fullmägtige, med anledning af den höga, pari allt mera redan då sig närmande notering, 1886 års 3 $^1/_2$ proc. lån uppnått, och af skäl, som dels här ofvan blifvit antydda, dels i fullmägtiges protokoll närmare anförts, ett qvarblifvande vid 3 $^1/_2$ proc. räntefot ej utan åsidosättande af stora fördelar kunna beslutas, utan 3 proc. räntefot böra eftersträfvas.

Men öfvergången till 3 proc. räntefot måste naturligtvis vara förenad med en jemförelsevis betydlig kapitalrabatt, och ehuru, såsom det vid det nya lånet ock visat sig, denna öfvergång kunnat för Sverige genomföras med en vida mindre sådan rabatt än de flesta andra stater måst derför vidkännas, ålåg det naturligtvis fullmägtige att tillse, att denna kapitalrabatt i verkligheten genom lånets form blefve minskad så mycket som möjligt, och härmed komma fullmägtige i sitt yttrande in på den närmast föreliggande frågan.

Ett s. k. amortisabelt lån måste, så länge amorteringsplanen vidblifves, amorteras genom afbetalningar med *på förhand bestämda belopp å vissa bestämda, årligen återkommande tider*, vare sig efter utlottning, då pari kurs måste af låntagaren vid inlösen erläggas, eller genom uppköp, om rätt dertill är förbehållen och så länge obligationerna noteras under pari. Äfven i det senare fallet står dock ej samma fördel att genom uppköpet vinna, som då full frihet i fråga om amorteringss*sättet* förefinnes. Då nemligen den ovilkorligen bestämda amorteringstiden med det likaledes ovilkorligen bestämda amorteringsbeloppet inom kort, en gång hvarje år, är inne, har obligationsinnehafvaren naturligtvis en större chance att erhålla eller tilltvinga sig en högre betalning, än då gäldenären har frihet att välja sin tid för amorteringen. Det är med anledning häraf som i regeln för ovilkorligen amortisabla obliga-

tioner en högre kurs kan vid utsläppandet erhållas än för de ouppsägbara, då beskaffenheten i öfrigt är lika, men i allmänhet inträffar, att den högre betalning, som sålunda kunnat vinnas, går förlorad genom den i ännu högre mån ökade kostnaden för amorteringen.

Fullmägtige ansågo således det nya 3 proc. lånet blifva billigast för staten, om åt obligationerna gåfves den här ofvan angifna form, och betvifla icke, att framtiden skall utvisa rigtigheten af denna åsigt. Härvid förbisågo fullmägtige ej heller vissa andra, ofta påpekade, men mera underordnade fördelar, till hvilka berörda form gifver tillfälle, bland dem den att erbjuda ett naturligt sätt äfven för *ränte*besparingar å lånet genom möjligheten att, då statskassan har tillgångar lediga för tillfällig användning, uppköpa och derefter åter utsläppa obligationer och dymedelst inbespara räntan under mellantiden.

Icke dess mindre skulle *naturligtvis* fullmägtige, hvilka den svenska statsskuldens behöriga amortering ligger lika mycket om hjertat som någon, ingalunda hafva vågat underlåta en tvångsamorterings föreskrifvande, om de kunde anse sig hafva den ringaste anledning att draga i tvifvel, att, utan en sådan föreskrift, detta lån komme att, lika med de öfriga, amorteras. Erfarenheten från främmande, med Sverige jemförliga länder gifver i allmänhet ej stöd åt en dylik farhåga, och hvad vårt eget land beträffar, torde den svenska Riksdagens sammansättning och skaplynne gifva en ojäfaktig säkerhet derför, att statsskuldens amortering icke kommer att försummas. Fullmägtiges åsigt om huru med lånets amortering bör förfaras framgår dels af deras till protokollet den 6 december nästlidna år fattade beslut om bildande af en liqvidations- och amortissementsfond för ifrågavarande lån lika som för de öfriga, dels af deras vid statsverkspropositionen tryckta, den 13 december till statsrådet och chefen för finansdepartementet aflåtna skrifvelse med förslagsberäkningar öfver riksgäldskontorets inkomster och utgifter och dels af fullmägtiges skrifvelse till statsutskottet af den 22 nästlidne januari angående sättet för amorteringen af 1888 års 3 proc. lån, till hvilka samtliga handlingar fullmägtige tillåta sig att hänvisa. Af desamma framgår, hurusom det belopp, som för närvarande åtgår endast i ränta å de till konvertering med valutan för 1888 års lån afsedda skuldbelopp, är tillräckligt för 1888 års låns såväl förräntning som amortering, och att berörda skuldbelopp således efter konverteringen amortera sig sjelfva.

Af ofvanstående torde fullmägtiges åsigt om de remitterade motionerna hufvudsakligen framgå. Beträffande sjelfva dessa motioner anse sig fullmägtige ingalunda böra motsätta sig inskränkningar i den hittills dem lemnade befogenhet, för den händelse att Riksdagen skulle, med hänsyn till framtiden, finna giltiga käl till sådana vara för handen. Fullmägtige kunna dock ej under-

låta att uttala den åsigt, att, enligt deras förmenande, fall lätteligen kunna tänkas, då sådana inskränkningar skulle leda till förlust för staten.

Af skäl, som ligga i så öppen dag, att de ej torde behöfva här vidare framhållas, synes det vara olämpligt, liksom det ofta skulle vara omöjligt, att draga vissa bestämda, i konkret form framträdande lånefrågor eller anbud under Riksdagens samfälda pröfning. De generella bestämmelser åter, hvilka Riksdagen må vilja meddela, böra utan tvifvel vara på förhand gifna; och ehuru, såsom här ofvan anförts, fullmägtige anse farhågan, att vid lån mot från innehafvarens sida ouppsägbara obligationer statsskulden ej skulle komma att behörigen amorteras, sakna grund, finna fullmägtige något hinder ej möta eller någon skada kunna uppkomma deraf att, till deras trygghet, som anse skäl för en sådan farhåga förefinnas, i riksgäldskontorets reglemente infördes en föreskrift, att, om dylika obligationer, utöfver dem af den 30 december 1887 å 20,000,000 kronor och af den 1 augusti 1888 å 30,000,000 riksmark, komme att utfärdas, sådana obligationer skola innehålla en viss sista tid, inom hvilken de skola vara betalta, och ett åtagande att till en särskild liqvidations- och amortissementsfond årligen afsätta de belopp, hvilka för berörda amortering erfordras, att användas till amortering genom inköp af obligationer tid efter annan.

Härigenom skulle fördelarne vid de ouppsägbara lånen i väsentlig mån bevaras, men den befarade olägenheten undanrödjas.

Beträffande längden af den sålunda ifrågasatta amorteringstiden äro fullmägtige ej i tillfälle att afgifva något förslag, enär densamma svårligen kan bestämmas annorledes än i sammanhang med andra, vid upplåningen sig företeende omständigheter. Beträffande de efter utlottning amortisabla lånen finnes ej heller någon bestämmelse härom af Riksdagen sjelf meddelad, likasom ock, i fråga om dylika lån, den på förhand fastställda amorteringsplanen, såsom erfarenheten så väl här som annorstädes visat, har endast en sekundär betydelse, enär den frångås och lånet konverteras, då omsorgen om statens fördel sådant kräfver. Endast det få fullmägtige i sammanhang härmed såsom sin åsigt uttala, att vid de ouppsägbara lånen en på förhand bestämd amorteringstid antagligen i sjelfva verket blefve en längsta tid, som i anledning af friheten vid sättet för amorteringen komme att förkortas dels genom vinst vid inköpen, dels genom ökade afsättningar till fonden, då tillgång dertill förefunnes.

Med hänsyn till önskvärdheten deraf, att den svenska statsskulden allt mera blefve inhemsk och att amorteringen, då Sveriges penningställning till utlandet gjorde sådant möjligt, fortginge företrädesvis på den utländska skulden, torde böra öfvervägas, huru vida en sådan bestämmelse, som här ofvan ifrågasatts, vore lämplig i fråga om sådana ouppsägbara, för den inhemska

marknaden afsedda obligationer, som förskrifvas endast i kronor, och icke skäligen borde inskränkas att gälla endast för sådana obligationer, som lyda å kronor jemte ett eller flera främmande myntslag.»

Utskottet instämmer fullständigt i den af fullmägtige uti deras ofvan intagna skrifvelse af den 11 februari 1889 uttalade åsigt, att fall lätteligen kunna tänkas, då den uti motionerna föreslagna inskränkningen skulle leda till förlust för staten, äfvensom deruti, att det skulle vara olämpligt, likasom ofta omöjligt, att draga vissa bestämda, i konkret form framträdande lånefrågor eller anbud under Riksdagens samfälda pröfning. Den af herr Forssell uttalade farhågan, att, i samma mån man upphörde att i lånekontrakten intaga förbindelsen för staten att inom en viss tidrymd återbetala lånen, i samma mån komme denna återbetalning att väsentligen varda beroende af tillfälliga beqvämlighetshänsyn, hvaraf åter lätteligen kunde följa, att det allmänna föreställningssättet i vårt land såsom annorstädes småningom vänjde sig att betrakta statsskulden såsom en naturlig och nödvändig grundval för statshushållningen samt att betänkligheterna mot statsskuldens tillväxt lättare finge vika för benägenheten att göra statshushållningen för tillfället beqvämlig, innefattar i sjelfva verket en fruktan att svenska Riksdagen af en *låneform* skulle få sina ekonomiska begrepp förvirrade. Detta synes utskottet föga antagligt. Om så skedde, torde detta till trots af hvarje låneform bero af andra mera ingripande omständigheter, och skulle en sådan anda insmyga sig i Riksdagen, att den utan nödig varsamhet förfore med statsskulden, så lärer ingen låneform och ingen bestämmelse i riksgäldskontorets reglemente kunna hejda en sådan rörelse, utan instämmer utskottet i detta hänseende med fullmägtige i deras åsigt, att en på förhand fastställd amorteringsplan, såsom erfarenheten så väl här som annorstädes visat, har endast en sekundär betydelse till följd af möjligheten att frångå amorteringsplanen och konvertera lånen.

Herr N. Petersson i Runtorp m. fl. anföra som motiv för sin motion egentligen, att upptagande af från långifvarens sida ouppsägbara obligationer skulle vara första steget till bildande af en utländsk statsskuld, som för all framtid komme att qvarstå oförminskad. Utskottet delar fullständigt desse motionärers önskan, att Sveriges statsskuld måtte blifva inhemsk, men deremot icke deras åsigt, att ouppsägbara obligationer skulle motverka detta, utan snarare tvärt om. Statsskulden blir först inhemsk, när allmänheten och de små kapitalisterna här, såsom t. ex. i Frankrike, finna med sin fördel förenligt att placera sina besparingar i statspapper. Så länge obligationerna till största delen ligga uti bankers och affärsmäns händer, äro de egentligen

spekulationspapper eller reserver, som, när vinst vid försäljning kan vinnas eller behofvet tränger, gå till utlandet. Klart torde vara, att de amortisabla obligationerna bäst passa för sådana köpare, som äro i tillfälle att följa med utlottningslistorna, och detta kan den stora allmänheten ej utan svårighet. För denna allmänhet torde en ouppsägbar obligation vara mera passande och det synes utskottet troligt, att detta sätt att placera besparingar hädanefter i allt vidsträcktare mån kommer till användning, då nu den ränta, som gifves af sparbanker och andra banker, allt mer sammanfaller med räntan af statsobligationer, och dessa äro den säkraste och bästa placering, som finnes i Sverige. Ej oantagligt är, att på så sätt ej blott statens årliga lånebehof skulle kunna finna placering i Sverige, utan möjligen äfven de redan i utlandet befintliga obligationerna småningom återköpas hit, hvadan utskottet anser, att den i motionen uttryckta önskan af statsskuldens inhemska placering bäst skulle tillgodoses genom de ouppsägbara obligationerna samt att tillgången på sådana skulle framkalla sparsamhet och det konserverande intresse i statshushållningen, som af allmänhetens delaktighet i statsskulden blir en följd och hvilket torde öfverväga farhågan för låneformens inverkan på svenska Riksdagen. Då således utskottet lika litet kan dela motionärernas farhågor för de ouppsägbara obligationerna, som utskottet anser denna låneform böra särskildt förordas, utan frågan derom synes vara af för handen varande omständigheter beroende, har utskottet icke heller ansett hinder vid lånens upptagande böra läggas i vägen för fullmägtiges fria bedömande af hvilken låneform vid hvarje särskildt fall kan anses fördelaktigast, helst utskottet är öfvertygadt, att fullmägtige med varsamhet komma att begagna sig af den sålunda dem lemnade frihet vid val af låneform.

Uti den ofvan intagna skrifvelsen från fullmägtige yttras, att fullmägtige finna något hinder ej möta eller någon skada kunna uppkomma deraf, att, till deras trygghet, som anse skäl förefinnas för en farhåga, att vid lån mot från innehafvarens sida ouppsägbara obligationer statsskulden ej skulle komma att behörigen amorteras, i riksgäldskontorets reglemente infördes en föreskrift, att, om dylika obligationer utöfver dem af den 30 december 1887 och den 1 augusti 1888 komme att utfärdas, sådana obligationer skulle innehålla en viss sista tid, inom hvilken de skulle vara betalta och ett åtagande att till en särskild liqvidations- och amortissementsfond årligen afsätta de belopp, hvilka för berörda amortering erfordrades, att användas till amortering genom inköp af obligationer tid efter annan.

Fullmägtiges sålunda gjorda antydan om intagande i obligationerna af en viss sista tid, inom hvilken de skulle vara betalta, har utskottet icke ansett sig böra till förordande upptaga. Någon bindande säkerhet derför att obligationerna verkligen blefve inom en sålunda utsatt, antagligen aflägsen

tidpunkt amorterade skulle, såsom redan här ofvan antydts, ej genom åtgärden vinnas, enär intet skulle hindra, att obligationerna då utbyttes mot nya, om af en eller annan anledning sådant funnes önskvärdt. Deremot vill det synas, som om en dylik betalningstids införande i obligationerna skulle kunna, åtminstone då den närmare förestode, tjena till att uppdrifva priset på desamma och, under förutsättning att ränteförhållandena vid periodens slut vore desamma som vid dess början, göra det till en nödvändighet att låta obligationsinnehafvaren komma i åtnjutande af hela kapitalrabatten. Utskottet har till följd häraf ansett det böra bero på fullmägtige att införa den ifrågasatta bestämmelsen i möjligen blifvande ouppsägbara obligationer, om vid ett låns upptagande någon fördel derigenom kan för staten vinnas, men en ovilkorlig föreskrift i detta hänseende icke böra af Riksdagen meddelas.

Hvad åter beträffar det jemväl af fullmägtige ifrågasatta beslutet om ett åtagande att till en särskild liqvidations- och amortissementsfond årligen afsätta de belopp, hvilka för ett blifvande låns amortering erfordras, kan utskottet, i öfverensstämmelse med den uppfattning, som ligger till grund för utskottets här ofvan under punkten 1:o gjorda hemställan, ej vara emot en sådan åtgärd, då den afser statsskuldens behöriga amortering och då utskottet, i likhet med motionärerna herr N. Petersson, m. fl., hyser den åsigt, att efter en konvertering ledigblifna medel, som förut måst användas till fullgörande af en föreskrifven amortering, så vidt möjligt ej böra användas för andra ändamål än statsskuldens förminskande. Dock anser utskottet sig härvid böra fästa uppmärksamheten derå, att hufvudsaken härutinnan icke torde vara att finna i amorteringen å lånen, utan lika mycket deri, att statsskulden i sin helhet minskas eller hålles inom så trånga gränser som möjligt. Hittills har visserligen, med användande af derför anvisade skattemedel, således genom ren och verklig kapitalafbetalning, å våra statslån amorterats ett belopp af något öfver 42,000,000 kronor, men samtidigt har statsskulden i sin helhet ej obetydligt vuxit, och samma förhållande kommer antagligen att ega rum så länge svenska staten i någon större omfattning behöfver uppträda som låntagare.

Vid medels afsättande till en amorteringsfond torde, på sätt utskottet vid punkten 1:o här ofvan anfört, amorteringen ej böra bindas vid det särskilda nya lånet, enär medlen möjligen kunna med större fördel användas till ökad amortering å någon annan del af statsskulden.

Förfaringssättet vid bestämmande af det belopp, som sålunda skulle årligen afsättas, borde naturligtvis blifva detsamma, som nu af fullmägtige iakttagits med anledning af 1888 års lån, eller att fullmägtige gjorde framställning i berörda hänseende.

Utskottet får alltså hemställa:

2:o.

a) att Riksdagen må föreskrifva, att, om nya statsobligationer, i hvilka någon viss, ovilkorlig återbetalning medelst årlig amortering ej blifvit af staten utfäst, varda af fullmägtige i riksgäldskontoret utfärdade, fullmägtige skola snarast möjligt göra framställning om anvisande af de medel, hvilka böra årligen afsättas för skuldbeloppets amortering inom den tid, fullmägtige anse lämplig; skolande dessa medel ingå till en för samtliga statslånen gemensam amorteringsfond samt af fullmägtige användas till amortering å statsskulden medelst ökad utlottning eller obligationsinköp tid efter annan; och

b) att herrar H. Forssells och N. Peterssons m. fl. förevarande motioner i öfrigt ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I händelse af Riksdagens bifall till hvad utskottet i detta utlåtande föreslagit, torde det

3:o.

åt utskottet uppdragas att härom underrätta fullmägtige i riksgäldskontoret;

hvarjemte, och sedan utskottet erhållit del af kamrarnes beslut i ofvanberörda hänseenden, utskottet kommer att till Riksdagen afgifva förslag till den paragraf i riksgäldskontorets reglemente (i nu gällande reglemente § 40), som handlar om riksgäldskontorets upplåning; hvilket utskottet härmed får

4:o.

för Riksdagen anmäla.

Stockholm den 25 april 1889.

På statsutskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.

Reservationer:

af herr friherre *B. A. Leijonhufvud,* som yttrat:

»Ehuru jag ej är någon principiel motståndare mot ouppsägbara obligationer, kan jag dock ej anse att de medföra alla de fördelar utskottet tillmäter dem. Så kan jag ej inse att sådana obligationer mer än andra statens obligationer skola bidraga att göra vår statsskuld inhemsk eller att de *företrädesvis* skola framkalla sparsamhet. Frågan om huru vida »*statens årliga lånebehof*» skall kunna fyllas inom landet lärer väl snarast bero dels på i hvad grad kapitalbildningen i landet öfverstiger industriens dagligen ökade behof af penningar, dels på den ränta staten erbjuder. Efter min uppfattning böra statsobligationer med låg ränta snarare hafva en benägenhet att gå till utlandet, om ej i första så dock i andra hand, så länge räntefoten i Sverige i allmänhet står högre än i de stora länderna på kontinenten, och sådant torde nog ännu länge förhållandet förblifva. Än mindre tror jag således på att dessa 3 procents ouppsägbara obligationer skola komma att i nämnvärd skala »återköpas hit».

Äro lån mot ouppsägbara obligationer principielt rigtiga och hafva de några andra praktiska fördelar än en ringa minskning i den årliga räntan, då lärer dessa deras fördelar egentligen komma till heder först om hela vår statsskuld omsättes till dylikt lån med en och samma räntefot. En väsentlig fördel af en sådan förändring skulle efter min uppfattning blifva att hela riksgäldskontoret kunde indragas. Men som en sådan förändring säkerligen skulle ingripa temligen djupt i vår skuldförvaltning, så anser jag att någon vidare fortgång på den nu beträdda vägen ej böra ske förrän Riksdagen bestämdare, än nu är i fråga, uttalat sitt gillande af sjelfva grundsatsen»;

af herrar *A. P. Danielson, J. Jonson* och vice talmannen *L. O. Larsson:*

af herr *N. Petersson,* som yrkat hufvudsakligt bifall till sin i ämnet väckta motion.

Herrar grefve *E. C. A. Piper* och *J. Anderson* hafva begärt få antecknadt, att de ej deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.

Stockholm, Associations-Boktryckeriet, 1889.